

KAMRAN İMANOV

**ƏQLİ MÜLKİYYƏT DÜNƏN,
BU GÜN VƏ SABAH**

Bakı – 2016

Kamran İmanov

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri

Əqli mülkiyyət dünən, bu gün və sabah. Bakı, 2016

Bu kitabça Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri Kamran İmanovun 24 aprel 2015-ci il tarixində Müəllif Hüquqları Agentliyinin Azərbaycan Respublikası Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birgə keçirdiyi 26 aprel – Beynəlxalq əqli mülkiyyət gününə həsr olunmuş “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış: kreativlik, əqli mülkiyyət və innovasiyalı inkişaf” mövzusunda konfransda etdiyi “Əqli mülkiyyət dünən, bu gün və sabah” adlı prezentasiya əsasında hazırlanmışdır.

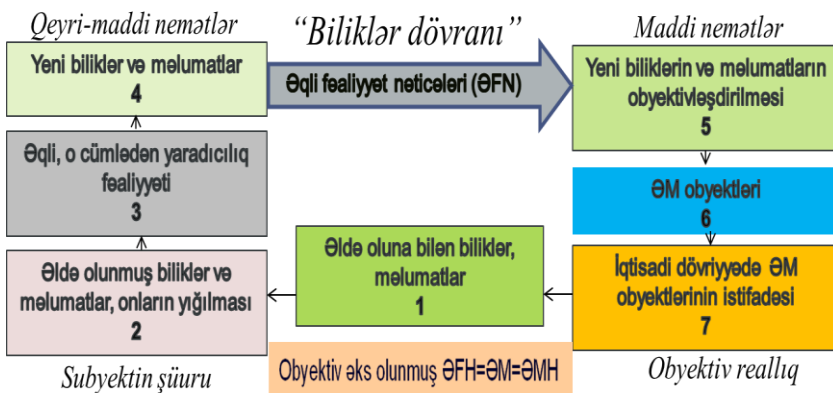
**© Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi
2016**

Mündəricat

I. Əqli mülkiyyət (ƏM), əqli fəaliyyət (ƏF), əqli fəaliyyət nəticələri və biliklər dövrəni	5
II. Əqli mülkiyyət obyektlərinin təsnifatı	6
III. Əqli mülkiyyətin milli qanunvericilik bazası və sərəncamçılığı	7
IV. Elmin əqli fəaliyyət nəticələri (EƏFN)	8
V. Müəlliflik hüququ: “yaradıcılıq” meyarının məntiqi təhlili	8
VI. ƏM, innovasiya və elmi-texniki ƏFN	9
VII. Müəllif hüquqları və onların pozulması	10
II hissə. Müəllif Hüquqları Agentliyi faktlarda və rəqəmlərdə	11
III hissə. Əqli mülkiyyət müasir müqayisəli təhlildə	18
IV hissə. Əqli mülkiyyətin getdikcə artan rolu	28
V hissə. Əqli mülkiyyətin keçmişi, bu günü və sabahın	39

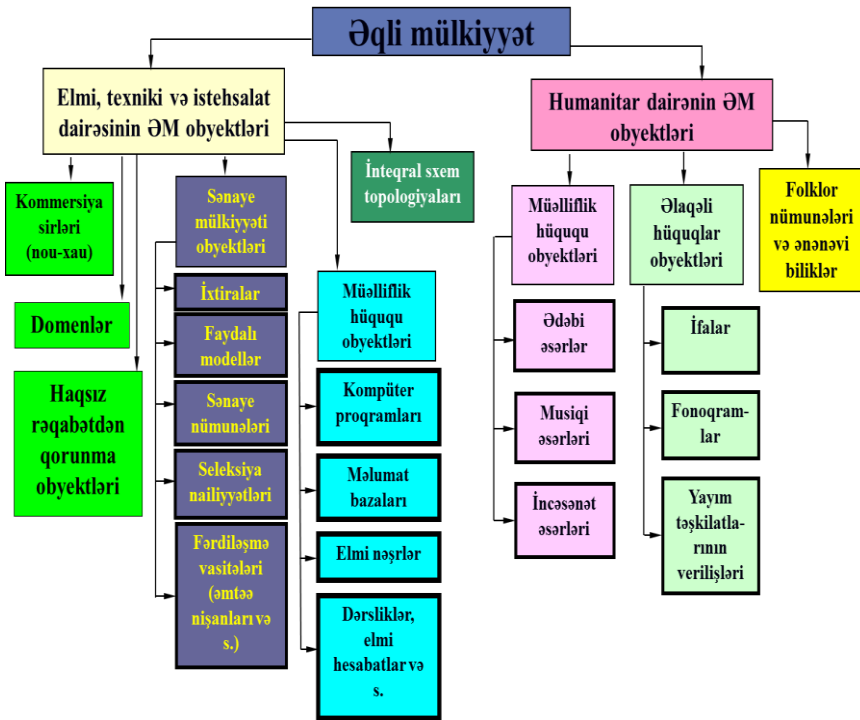
I. Əqli mülkiyyət (ƏM), əqli fəaliyyət (ƏF), əqli fəaliyyət nəticələri və biliklər dövrəni

1. ƏM bilikdən əmələ gəlir və bilik mənbəyinə çevrilir.
2. Biliklər dövrəni: $\text{ƏF} \rightarrow \text{ƏFN} \rightarrow \text{ƏM}$.
3. Obyektiv əks olunmuş $\text{ƏFN} = \text{ƏM}$ və ya ƏMH .
4. Biliklərin qeyri-maddi və maddi nemətlər olması.

5. Virtual məkanda biliyin kontentə (rəqəmləşmiş, şəbəkəyə yerləşmiş və yayılmaya hazır olan, forması məhdudlaşmamış informasiya əhəmiyyətli məzmun) çevrilməsi.
6. Virtual məkanda «nüsxə», «kopiya» anlayışlarının mahiyyətinin dəyişməsi, «əlçatımlıq» anlayışının əhəmiyyətinin artması.

II. Əqli mülkiyyət obyektlərinin təsnifatı

1. ƏM-in 3 növü:
 - a) Müəlliflik və oxşar hüquqlar,
 - b) patent hüququ (əmtəə nişanları daxil olmaqla),
 - c) qeyri-ənənəvi qolu (folklor və s.).
2. ƏMH = istifadəyə müstəsna hüquqlar (hüquq sahibinin hökmdarlığı). Müəyyən mənada maddi dünyadakı «mülkiyyət» anlayışı.
3. ƏMH = əmlak (kommersiya) hüquqları + qeyri-əmlak (şəxsi) hüquqlar.

4. Qeyri-əmlak (şəxsi) hüquqlar – yaradıcılıq meyarı:

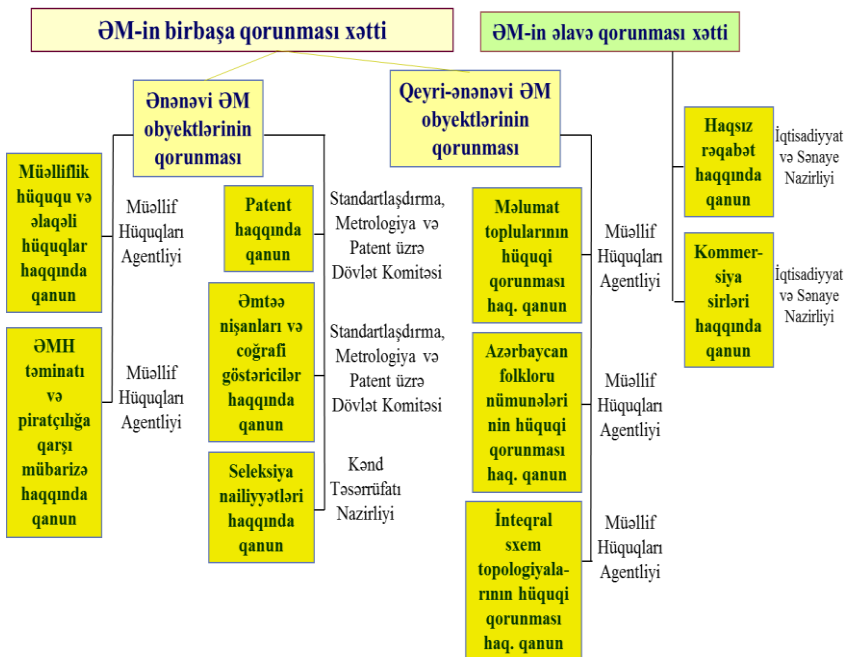
a) bütün növ əsərlər;

b) ifalar;

c) ixtiralar, faydalı modellər, sənaye nümunələri;

d) inteqral sxem topologiyaları.

III. Əqli mülkiyyətin milli qanunvericilik bazası və sərəncamçılığı

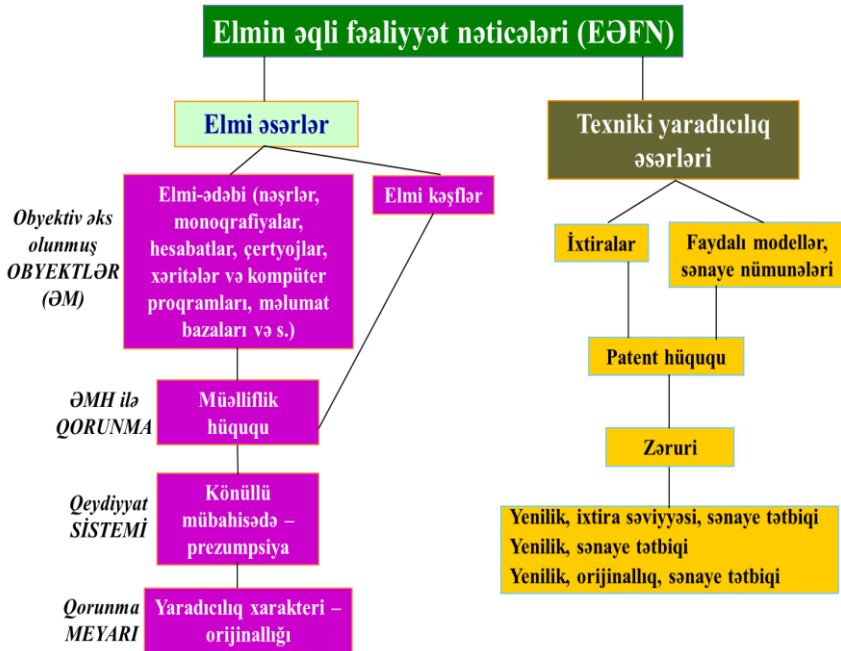

ƏMH qoruyan 2 müdafiə xəttləri:

I xətt – 8 qanun və müvafiq Məcəllələrin müddəaları.

II xətt – haqsız rəqabət və kommersiya sirri haqqında qanunlar.

IV. Elmin əqli fəaliyyət nəticələri (EƏFN)

V. Müəlliflik hüququ: “yaradıcılıq” meyarının məntiqi təhlili

2. “Yeni” ↔ “Orijinal” Patent hüququnda “orijinal” “yeni” olanı təkrarlıya bilər.

“Yeni” ↔ “Orijinal” Müəlliflik hüququnda “orijinal” “yeni” olanı təkrarlıya bilməz.

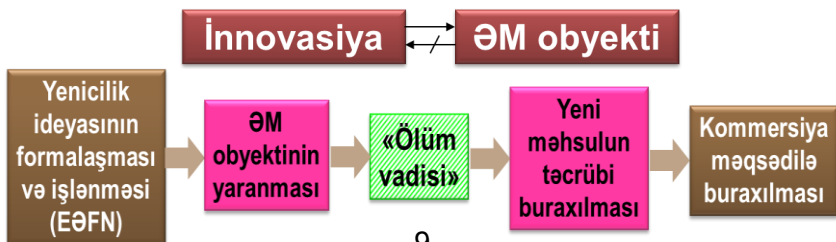
3. Müəlliflik hüququnda “yeni” və “orijinal” sinonimlərdir, əks halda “plagiat” yaranır.

Müəlliflik hüququnda “orijinal” = “təkrarediləbilməz” = “unikal”.

NƏTİCƏ: Müəlliflik hüququnun “yaradıcılıq” meyarı “orijinal” olmaqdır.

VI. ƏM, innovasiya və elmi-texniki ƏFN

1. İnnovasiya yalnız elm (yeni biliklərin, ƏFN-nin) və istehsalın integrasiyası deyil, üstəlik yeni məhsulun (xidmətin) bazara çıxarılıb istehlakçıya çatdırılmasıdır.
2. İnnovasiya = Elm-texnika ƏFH + ƏM + yeni məhsul + marketing (ƏM burada xidmətçi rolunu, innovasiya prosesində «ölüm vadisi» - ƏM obyektinin yaranmasından yeni məhsulun buraxılması qədərki dövrə xidmət edir).
3. ƏM və innovasiya sinonimlər deyil: innovasiya yeni ideyanın kommersiyalaşması ilə bağlı olduğu halda, ƏM obyektı birbaşa bağlı deyil.

VII. Müəllif hüquqları və onların pozulması

1. Şəxsi (qeyri-əmlak) hüquqlar (müəlliflik, ad, şöhrətinə hörmət edilməsi, açıqlamaq hüquqları).
 2. Əmlak hüquqları (surət çıxarmaq, yaymaq, kirayə, idxal, kütləvi nümayiş, kütləvi bildiriş (efirlə, kablə), interaktiv kütləvi bildiriş, tərcümə, yenidən işləmə).
 3. Müəlliflik hüququnun pozulması - əsərdən qeyri-qanuni (icazəsiz) istifadə deməkdir.
- Əmlak hüquqlarının pozulması – piratçılıq.
 - Şəxsi hüquqların pozulması – **plagiatçılıq** (adətən əmlak hüquqları da pozulur).
 - **Plagiatçılıq** – əsərin başqa şəxsin adı altında tam və ya qismən açıqlanması.

Plagiat yaradıcılıq oğruluğudur və bunu törədən şəxs qanunvericiliyə uyğun olaraq mülki, inzibati və cinayət məsuliyyəti daşıyır.

II hissə. Müəllif Hüquqları Agentliyi faktlarda və rəqəmlərdə

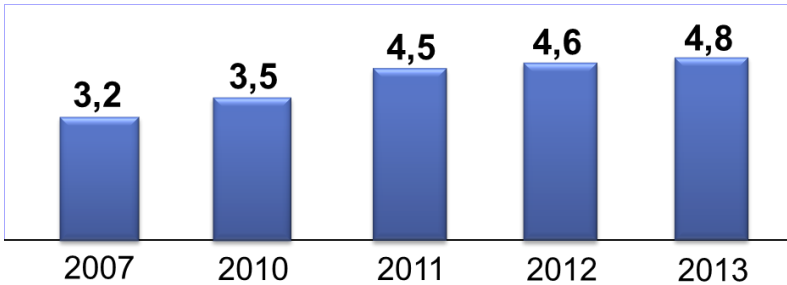

1. Müəllif Hüquqları Agentliyi tam kompüterləşmiş, müasir texnologiyalara əsaslanan avadanlıqla və mətbəə ilə təchiz edilmiş «960» qaynar xəttinə, ictimai hüquq məsləhətxanasına, Smart-tipli trening Xidmətinə, distant təhsil alma və əlaqələndirməyə, Hüquqların Təminatı Mərkəzinə, Rəqəmli Hüquqların İdarəçilik Sistemində malik olan, E-hökumət portalına qoşulan, müəllif hüququ, digər oxşar hüquqlar və qeyri-maddi mədəni irsin qorunması sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən orqandır.
2. «Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış» İnkişaf Konsepsiyasında ƏM prioritet istiqamət kimi qəbul edilib, ƏM-in əhəmiyyətinin yüksələcəyi qeyd olunub və 4-cü («Yüksək rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyata doğru»), 6-cı bölmədə («İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı və informasiya cəmiyyətinə keçidin təmin edilməsi»), 7-ci bölmədə («İnsan kapitalının inkişafı...»), 8-ci bölmədə («Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi...») və 10-cu bölmədə («Mədəni irsin qorunması və səmərəli idarə edilməsi») xüsusi qeyd edilib.

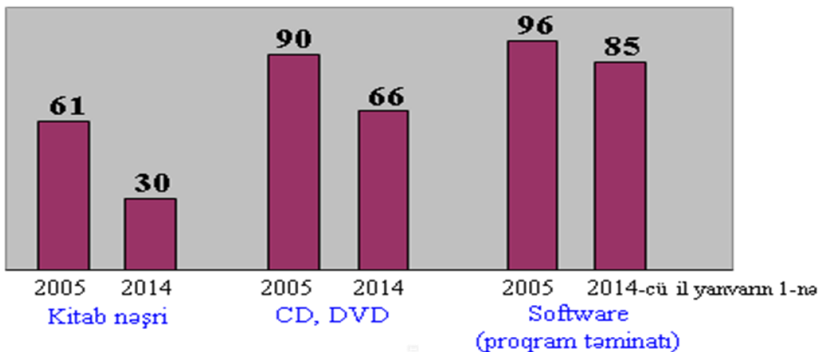
3.1. Əqli mülkiyyətin iqtisadi inkişafın vacib alətinə çevrilməsi.

ÜDM-də MÜƏLLİFLİK HÜQUQUNA ƏSASLANAN SƏNAYENİN (kreativ sənayenin) XÜSUSİ ÇƏKİSİ

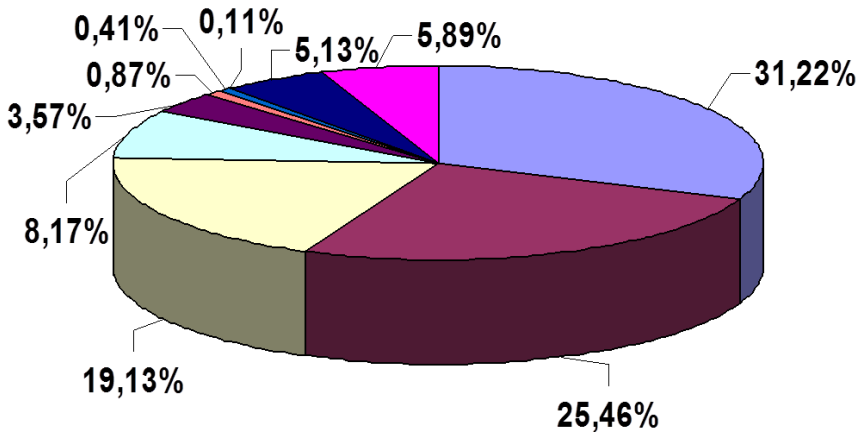
Qeyd: 2014-cü il 1 yanvara olan vəziyyətə görə

3.2. Hüquqların təminatı və ƏM mədəniyyətini formalaşdırmaq.

3.3. Əsərlərin və digər ƏM obyektlərinin qeydiyyatı.

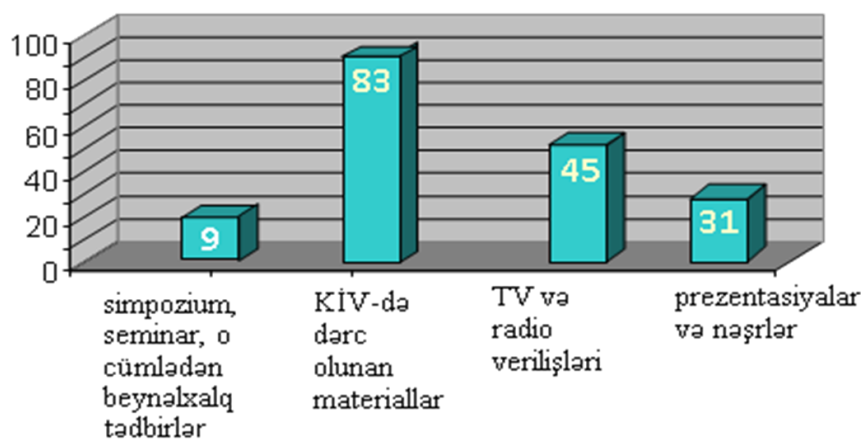
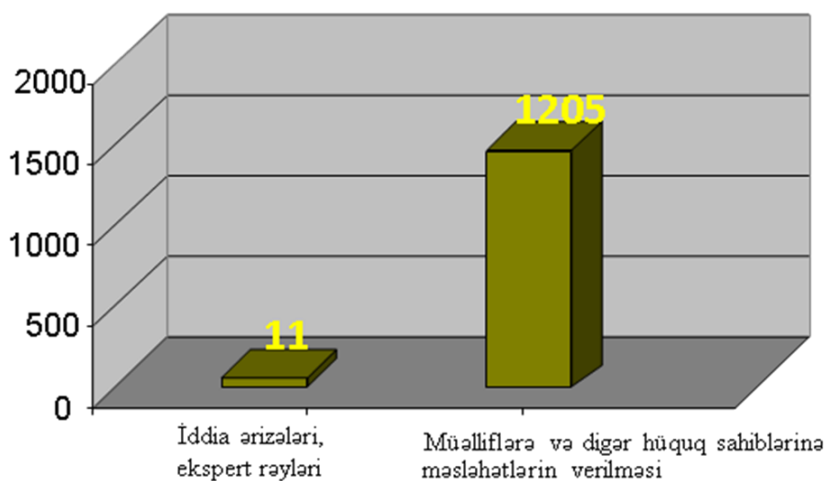
**1996-2014-cü illərdə qeydiyyatdan keçirilmiş əsərlərin ümumi sayı (faizlə)
(on-line qeydiyyat daxil olmaqla)**

Musiqili - 3010
Ədəbi, o cümlədən kompüter proqramı - 2455
Elmi və tədris - 1845
Dizayn və dekorativ - 788
Toplular - 345
Multimediya əsərləri - 84
Fonoqramlar və yayım təşkilatlarının verilişləri - 40
Məlumat bazaları - 11
Audiovizual - 495
Qalanları - 568

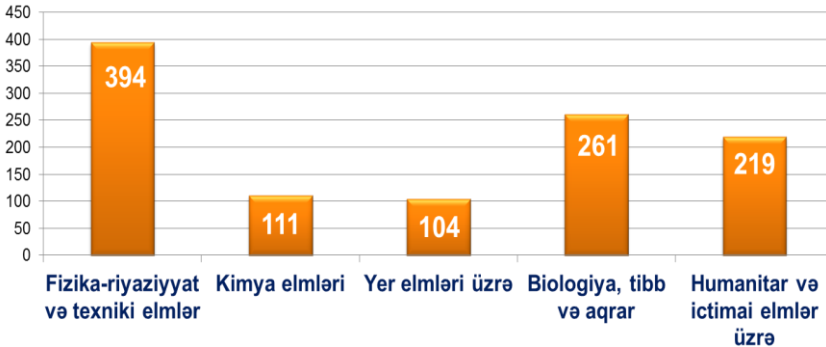
$\Sigma = 9641$, o cümlədən 2014-cü il – 508

3.4. ƏM xidmətləri.

4. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu ilə əməkdaşlıq.

2010-2015-ci illərdə qeydiyyatdan keçirilmiş, Dövlət Reyestrinə salınaraq, Şəhadətnamə verilmiş layihələrin sayı – 1089 (ildə orta sayla 180 layihə)

5. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə əməkdaşlıq.

Müəllif Hüquqları Agentliyinin tövsiyəsi ilə yeni yazılan dərsliklərə və 300-dən artıq nəşriyyatlardan hüquqları Nazirlik əldə edib və 37 elektron dərslik İnternetdə CCBY lisenziyası əsasında açıq təhsil resursu kimi istifadə olunur (İnternetdə 2, 3, 6, 7-ci siniflər üçün dərslik yerləşdirilib).

Creative Commons (CC) və Açıq Təhsil Resursları

- ✓ CC atribusiyaları (icazələri): obyektin yaradıcısının müəlliflik hüququ saxlanmaqla, əmlak hüquqlarından imtina etməsi (BY); CCBY
- ✓ BY-NC: qeyri-kommersial atribusiya; CC-BY-NC

- ✓ BY-SA: lisenziya şərtlərinin saxlanması ilə; CCBY-SA
- ✓ BY-ND: yenidən işlənməyə qadağa qoymaqla; CCBY-ND
- ✓ BY-NC-SA: qeyri-kommersiyalı, lisenziya şərtləri saxlanmaqla; CCBY-NC-SA
- ✓ BY-NC-ND: qeyri-kommersiyalı, yenidən işlənməyə qadağa qoymaqla. CCBY-NC-ND

CC-nin yayılması

- ❖ 54 ölkədə ümumi və 100-dən artıq ölkədə yerli hüquqi şəraitə uyğun CC işləməsi;
- ❖ Çində “Yüksək növ dövlət kursları” və mükafatlarla CCBY-NC-ND həvəsləndirilməsi.

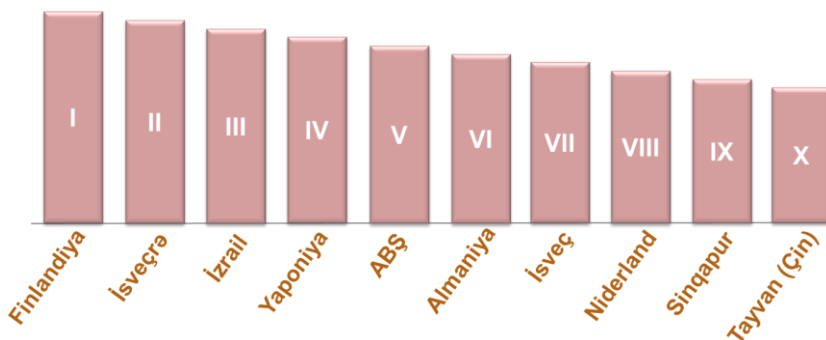
III hissə. Əqli mülkiyyət müasir müqayisəli təhlildə

The Global Competitiveness Index (2014-2015) Rankings

(Qlobal rəqabətlik indeksi 2014-2015)

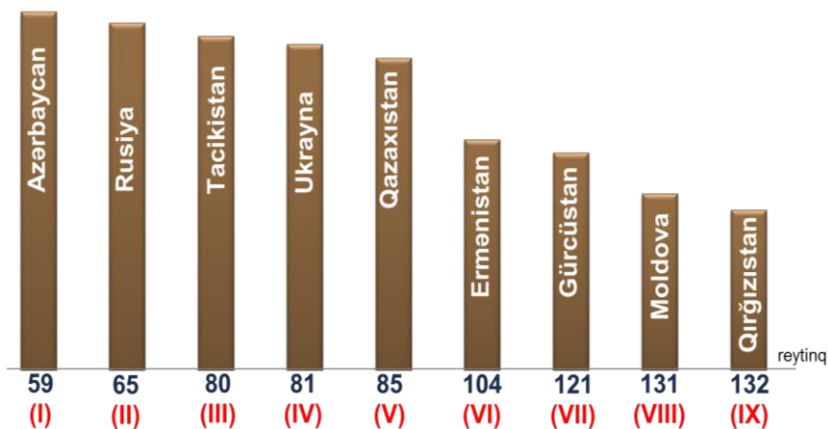
**Dünya İqtisadi Forumunun (Davos) 2014-2015-ci illər üçün «Qlobal Rəqabətlik Hesabatından»
(Azərbaycanın rəqabətqabiliyyəti 144 ölkə sırasında 38-ci yer)**

I. İnnovasiya (sütun-göstəricinə görə) dünyada 10 ilk dövlətlər

Qeyd. Araşdırma 113 göstərici-parametr, 12 sütun-göstəriciləri üzrə aparılır.

II. İnnovasiya (sütun-göstəricinə görə) MDB məkanında dövlətlərin yeri (9 dövlət üçün aparılan hesabat)

III. İnnovasiya (sütun-göstəricisini) təşkil edən parametrlər üzrə Azərbaycanın reytingi

1. Qabaqcıl texnoloji məhsulların hökumət tərəfindən alqı-satqısı:	18
2. İnnovasiya (texnoloji) səviyyə:	43
3. İnnovasiya-biznes kompaniyaları:	60
4. Elmi işçilərin və mühəndislərin mövcudluğu:	63
5. PCT patent sifarişləri:	75
6. Elmi-tədqiqat təsisatların keyfiyyəti:	87
7. Universitet-sənaye əməkdaşlığı:	104

**Dünya İqtisadi Forumunun 2013-2014-cü illər üçün
«Qlobal Rəqabətlik Hesabatı»nda
(Azərbaycanın rəqabətqabiliyyətliliyi 148 ölkə
sirasında dünyada və MDB məkanında 39-cu yer)**

THE GLOBAL INNOVATION INDEX 2014

DÜNYA İNNOVASIYA İNDEKSİ 2014

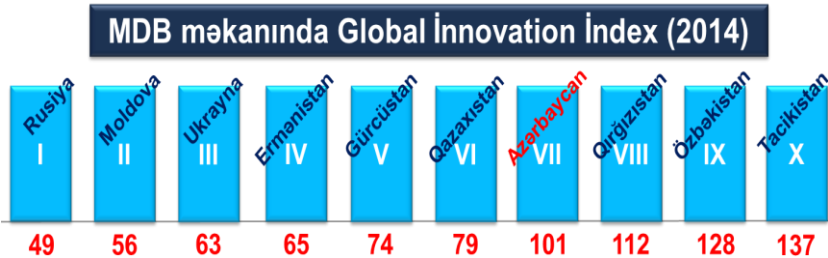
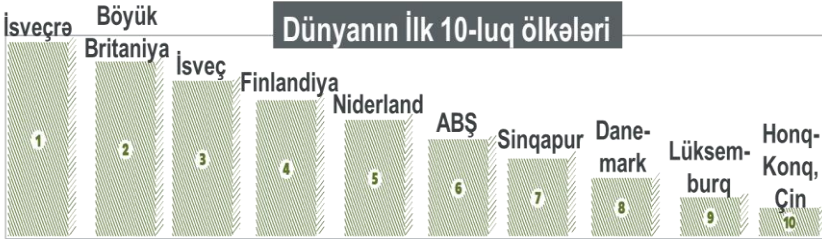
INSEAD
The Business School
for the World®

JOHNSON
Cornell University

Mənbə: www.globalinnovationindex.org

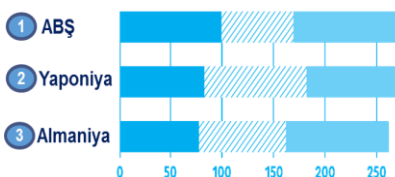

Dünya innovasiyaların keyfiyyət liderləri

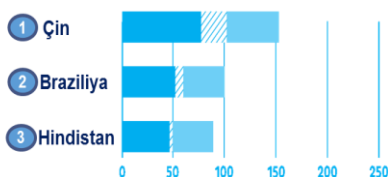

Universitetlərin təhsil keyfiyyəti Patentlər Sitatlar, elmi əsərlərə istinadlar

Yüksək gəlirli iqtisadiyyat

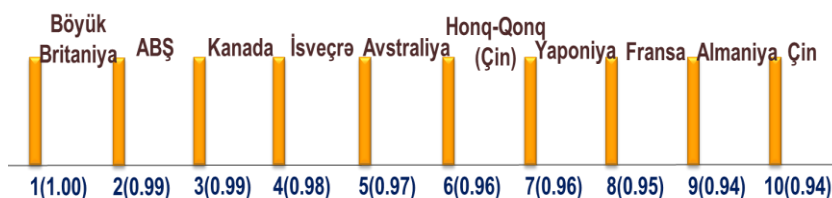

Orta gəlirli iqtisadiyyat

I. Təhsil keyfiyyəti

Hər ölkənin 3 aparıcı universitetləri nəzərə alınmaqla keyfiyyət liderləri (QS sistemi)

Qeyd. [QS sistemi] – QS World University Rankings (Quacquarelli Symonds metodikası: elmi tədqiqatlar + karyera + təhsil + internasionallaşma)

MDB məkanında (3 aparıcı təhsil ocaqları üzrə)

1. Rusiya (25-ci yer; 0,83)
2. Qazaxıstan (38-ci yer; 0,74)
3. Ukrayna (48-ci yer; 0,67)

4. **Azərbaycan (53-cü yer; 0,63)**

5. Belarusiya (58-ci yer; 0,60)

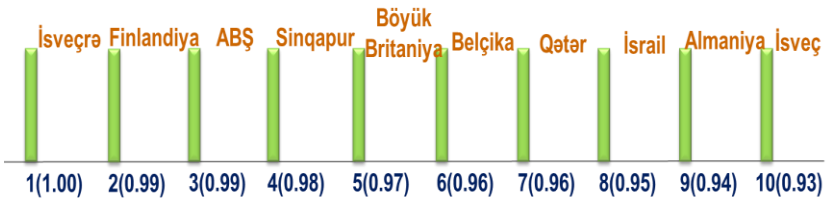
6. Ermənistan (70-ci yer; 0,00)

7. Gürcüstan (70-ci yer; 0,00)

8. Moldova (70-ci yer; 0,00)

9. Tacikistan (70-ci yer; 0,00)

Dünyanın Universitet-sənaye tədqiqatlar üzrə əməkdaşlığının ilk 10-luğu

MDB məkanında

1. Rusiya (62-ci yer; 0,55)

2. Ukrayna (75-ci yer; 0,45)

3. Qazaxıstan (76-cı yer; 0,44)

4. **Azərbaycan (81-ci yer; 0,40)**

5. Ermənistan (102-ci yer; 0,24)

6. Moldova (123-cü yer; 0,08)

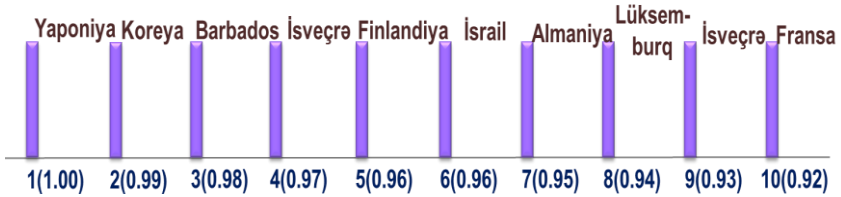
7. Gürcüstan (126-cı yer; 0,07)

8. Qırğızıstan (131-ci yer; 0,04)

9. Tacikistan

10. Özbəkistan

II. Ən azı 3 ofisdə qeydə alınan patentlərin sayına görə dünyanın ilk 10-luğu (alıcılıq qabiliyyəti pariteti üzrə adambaşına düşən ÜDM)

MDB məkanında

1. Moldova (48-ci yer; 0,59)
2. Ermənistan (53-cü yer; 0,54)
3. Gürcüstan (56-cı yer; 0,52)
4. Rusiya (57-ci yer; 0,51)
5. Özbəkistan (85-ci yer; 0,26)
6. **Azərbaycan (89-cu yer; 0,23)**
7. Ukrayna (93-cü yer; 0,19)
8. Belarusiya (95-ci yer; 0,18)
9. Qazaxıstan (98-ci yer; 0,15)
10. Qırğızıstan (106-cı yer; 0,00)

III. Dünya üzrə elmi istinadlar (sitətlənmə) – (H-indeks) üzrə ilk 10-luq (1996-2013 | 2013)

Yer	Ölkə	Say	Bal	% rəng
1	Almaniya	740.00	100	0,99
2	Böyük Britaniya	851.00	100	0,99
3	ABŞ	1.380.00	100	0,99
4	Fransa	681.00	91,90	0,98
5	Kanada	658.00	88,74	0,97
6	Yaponiya	635.00	85,58	0,96
7	İtaliya	588.00	79,12	0,96
8	Niderland	576.00	77,47	0,95
9	İsveçrə	596.00	76,51	0,94
10	Avstraliya	514.00	68,96	0,94
...				

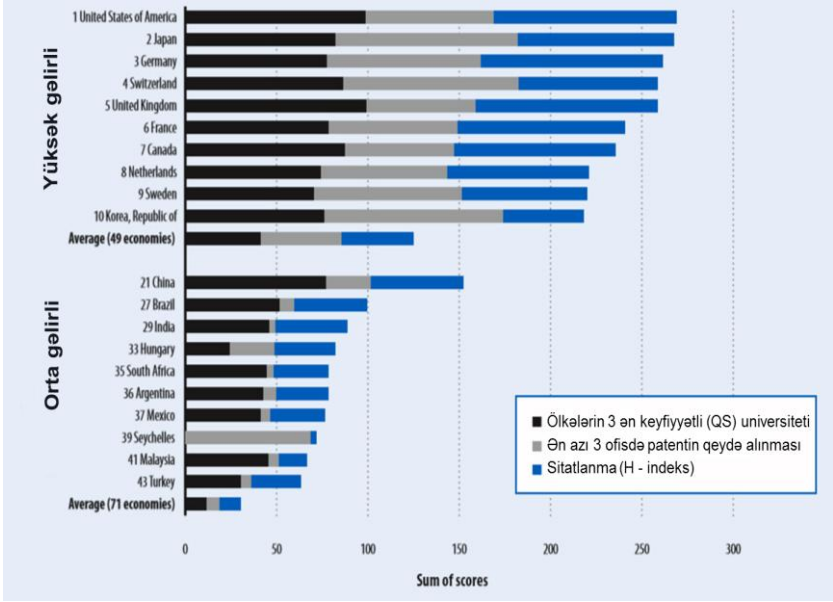
Qeyd. *H-indeks: Xirşi indeksi ($H = h$, əgər alimin N məqaləsindən h -nin hər birinə h dəfə istinad mövcuddur, qalan $(N - h)$ -lə isə istinad $< h$)*

Məsələn: 100 məqalənin hər birinə 1 istinad $\rightarrow h = 1$
və ya 1 məqaləyə 100 istinad $\rightarrow h = 1$

MDB məkanı

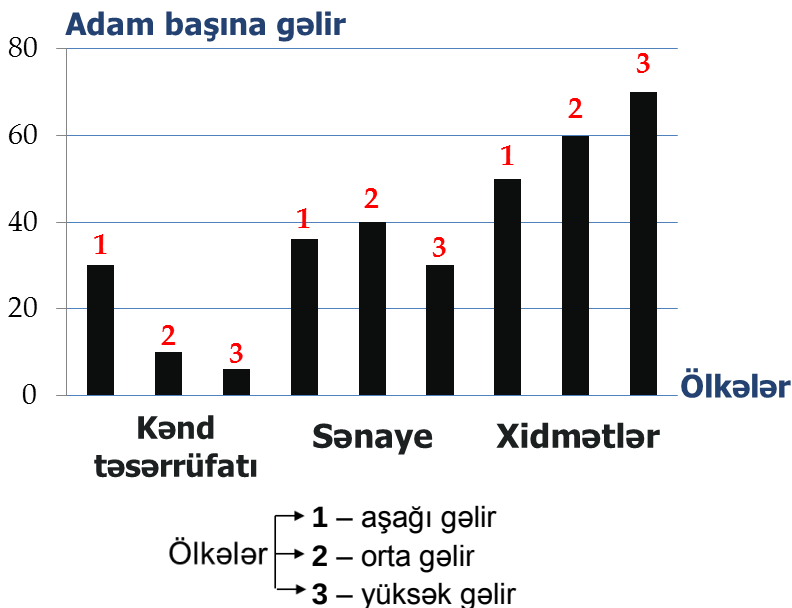
Yer	Ölkə	Say	Bal	% ranq
I (21)	Rusiya	325.00	42,99	0,86
II (43)	Ukrayna	142.00	17,86	0,70
III (60)	Belarusiya	106.00	12,91	0,58
IV (62)	Almaniya	105.00	12,77	0,57
V (82)	Gürcüstan	78.00	9,07	0,42
VI (98)	Moldova	60.00	6,59	0,31
VII (106)	Özbəkistan	53.00	5,63	0,25
VIII (109)	Qazaxıstan	52.00	5,49	0,23
IX (116)	Azərbaycan	45.00	4,53	0,18
X (132)	Qırğızıstan	31.00	2,61	0,06
XI (139)	Tacikistan	23.00	1,51	0,03

Yüksək və orta gəlirli iqtisadiyyatlarda innovasiyaların keyfiyyətinə görə ilk 10-luq

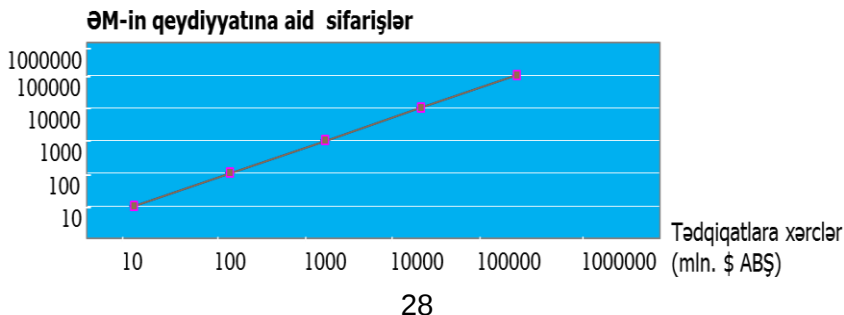
IV hissə. Əqli mülkiyyətin getdikcə artan rolu

1. Müxtəlif ölkələrdə ƏM-in rolu

Mənbə: Dünya Bankı: Dünya inkişafının tendensiyaları

2. Tədqiqatlara qoyulan investisiyalar və ƏM qorunması arasındakı asılılıq pozitiv və əhəmiyyətlidir.

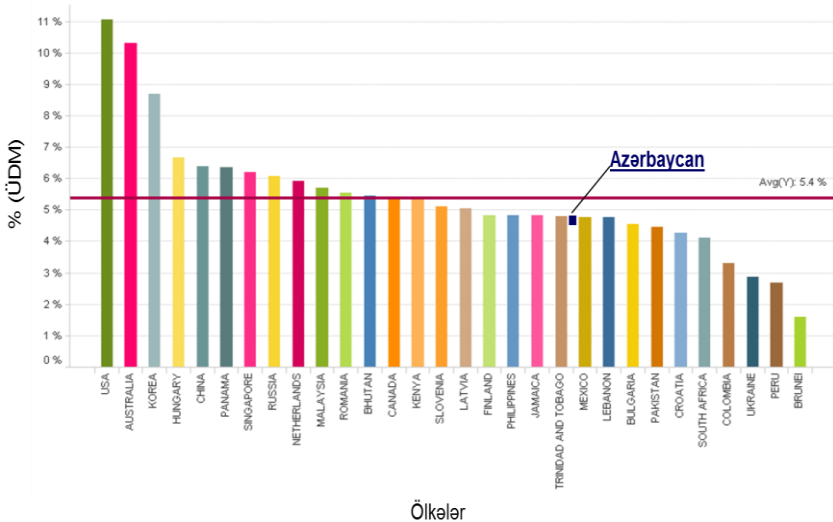

Bir çox ÜƏMT-nin tədqiqatlarında birbaşa xarici investisiyaların (BXİ) cəlb olunmasında ƏM rolu qabarıq göstərilir: “ƏM-in qorunmasında nailiyyətlər, BXİ və idxal arasındakı əlaqələr müsbət və əhəmiyyətlidir” (V.Lesser, Kornel Universiteti), (Hindistan (1990 il), Braziliya (1996)).

İqtisadiyyatın strukturunun köklü-keyfiyyətə dəyişməsinə müəyyən edən innovasiyaların inkişafına xüsusi təkan verən, böhran dövründə belə davamlı inkişaf nümayiş edən kreativ sənaye.

ÜƏMT: “Müəlliflik hüququ + kreativlik = iş yerləri və iqtisadi inkişaf” (yanvar 2012-ci il)

Müəllif-hüquq sənayesinin (kreativ industriya) UDM-dəki payı

Mənbə: ÜƏMT, Müəllif Hüquqları Agentliyi

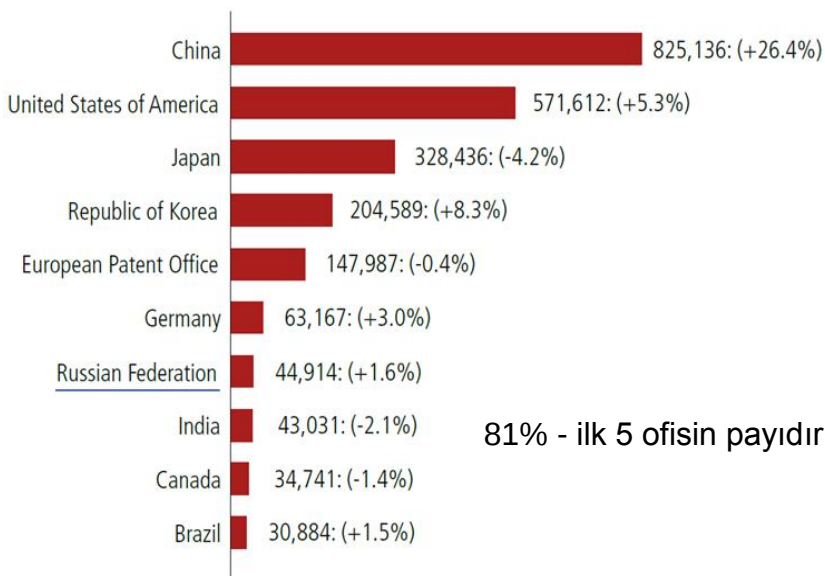
Əqli mülkiyyət: patent sahəsi dünyada

1.

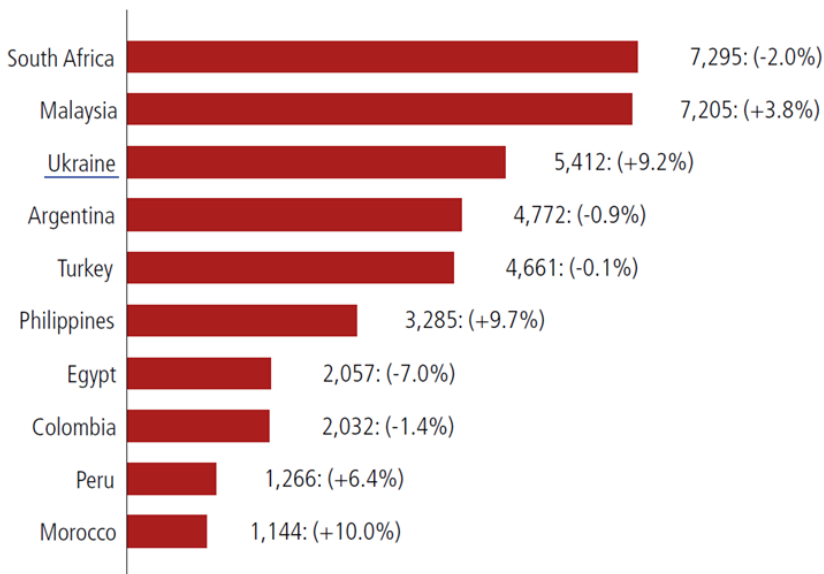
- Dünyada sənaye mülkiyyəti sahəsində qeydiyyatla bağlı sifarişlərin artımı müşahidə olunur: (2013-cü ilin yekunları: patentlər 9%);
- 2,6 mln. patent sifarişləri 2013-cü ildə: 81% 5 patent ofislərindən (Çin, ABŞ, Yaponiya, Koreya, Avropa Patent Ofisi)

(Mənbə: «WIPO in facts and Figures», 2015; «World Intellectual Property Indicators», 2014).

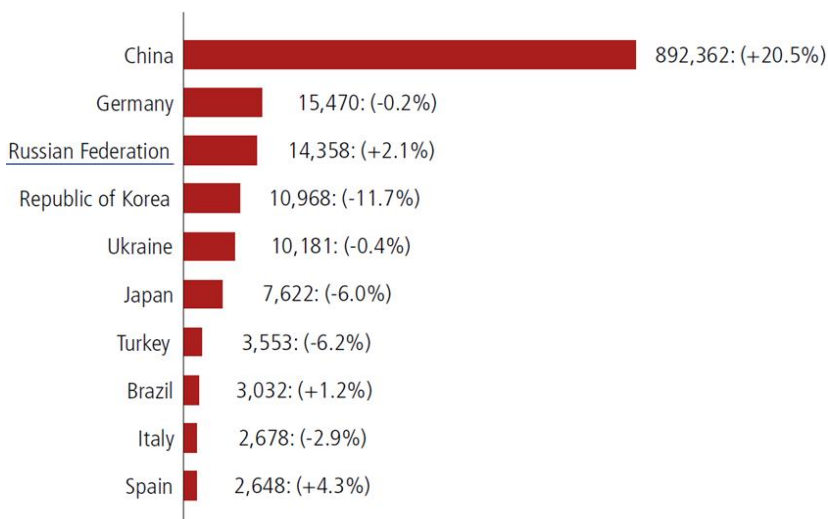
2. Patent sifarişlərinə görə dünyada 2013-cü ilin lider-ofisləri (ilk 10-luq)

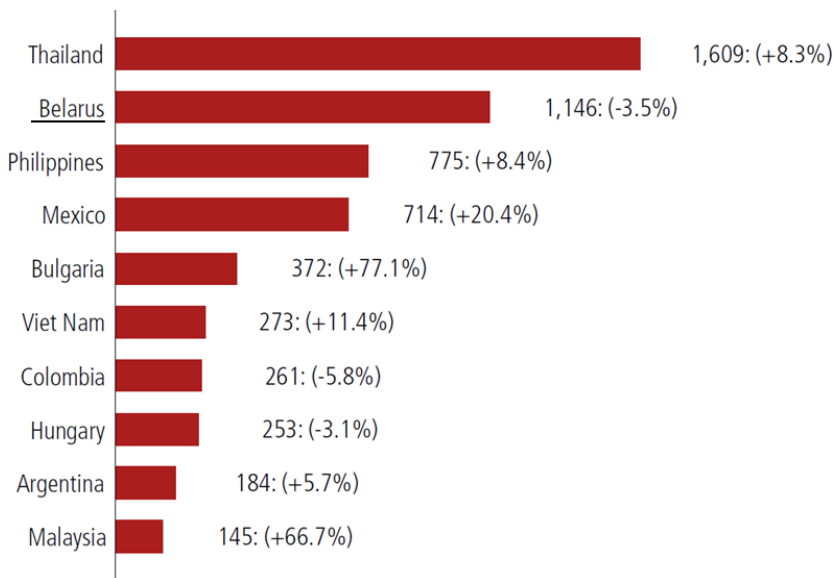
Kiçik və orta gəlirli ölkələrdə vəziyyət

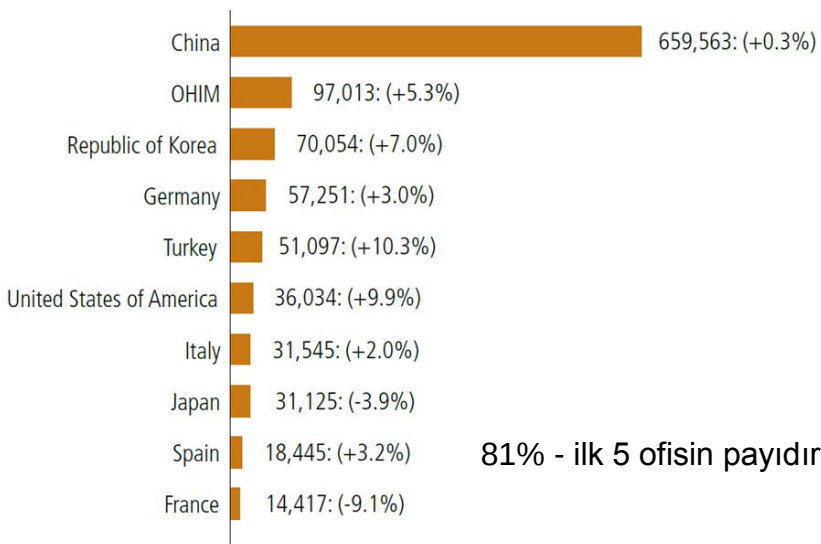
3. Faydalı model sifarişlərinə görə dünyada 2013-cü ilin lider-ofisləri (ilk 10-luq)

Kiçik və orta gəlirli ölkələrdə vəziyyət

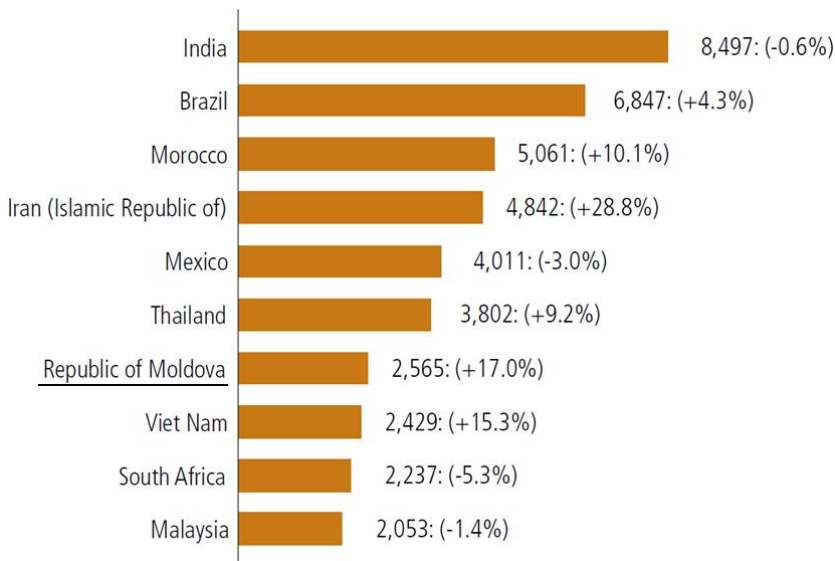

4. Sənaye nümunələri sifarişlərinə görə dünyada 2013-cü ilin lider-ofisləri (ilk 10-luq)

81% - ilk 5 ofisin payıdır

Kiçik və orta gəlirli ölkələrdə vəziyyət

5. MDB məkanında 2013-cü ildəki vəziyyət

Nö (Əlif- ba ilə)	Ölkələr	Patent sifa- rışları	Faydalı model	Səna- ye nümü- nələri	Əmtəə nişan- ları
1	Azərbaycan	156	11	1058	14822
2	Ermənistan	131	41	977	10698
3	Belarusiya	1034	1146	617	35195
4	Gürcüstan	333	64	1170	11089
5	Qazaxıstan	2202	212	357	26296

6	Qırğızıstan	114	9	885	8552
7	Moldova	96	213	2565	13581
8	Rusiya	44914	14358	6935	237055
9	Tacikistan	4	-	1728	9476
10	Türkmənistan	-	-	-	6237
11	Ukrayna	5412	10181	11960	67053
12	Özbəkistan	557	173	2.429	13246

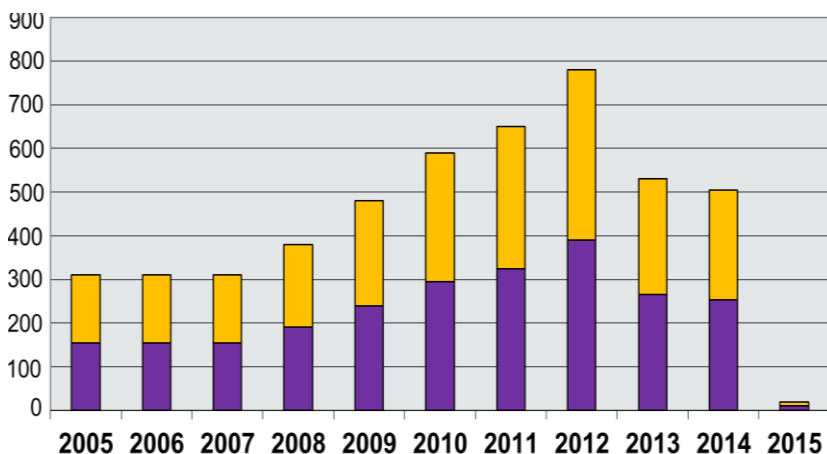
6. MDB məkanında 2013-cü ildəki vəziyyət

Ölkələr	PCT sifarişləri	Yer	Avrasiya sifarişləri	Yer
Rusiya	1054	1	353	1
Azərbaycan	4	8	33	4
Qazaxıstan	22	3	62	3
Ermənistan	6	6	-	-
Belarusiya	16	4	95	2
Moldova	2	-	-	-
Gürcüstan	11	5	-	-

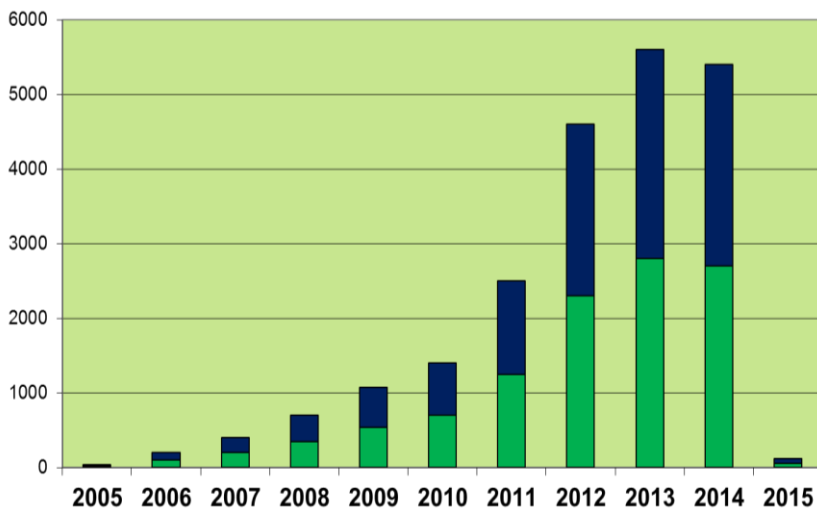
Özbəkistan	5	7	-	-
Ukrayna	158	2	-	-
Qırğızıstan	-	9-10	-	-
Türkmənistan	-	9-11	-	-
Tacikistan	-	9-11	-	-

Əqli mülkiyyət: müəllif-hüquq sahəsi

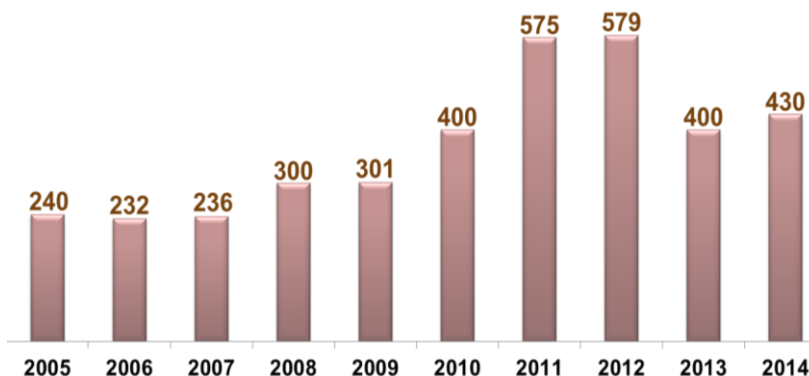
1. Dünyada təxminən 150 min elmi jurnallarda 12 min (10%) Thomson Reuters sırasındadır və adətən həmin jurnalların yüksək «Impact-Factor»u (elmi əhəmiyyəti) mövcuddur.
2. Son 10 ildə Azərbaycan alimlərinin Thomson Reuters sistemi jurnallarındakı dərc olunma.

Son 10 ildə Azərbaycan alimlərinin Thomson Reuters sistemi jurnallarında dərc olunmaqla bağlı istinadlar

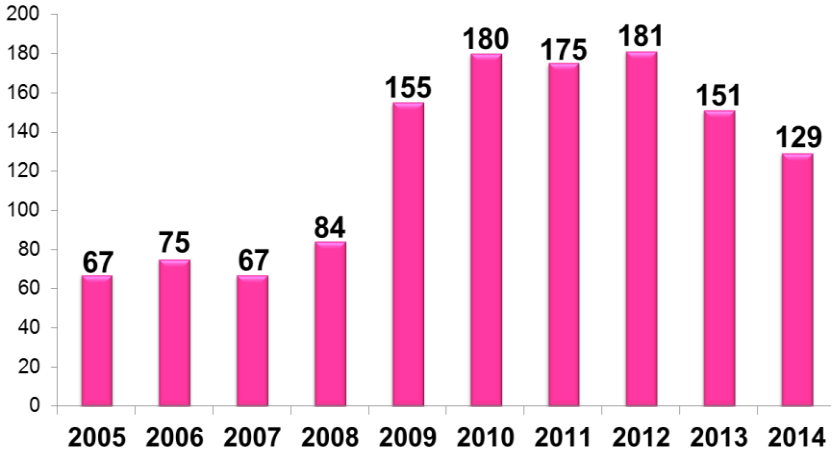

3. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının hər il dərc olunan məqalələrinin sayı (3646)

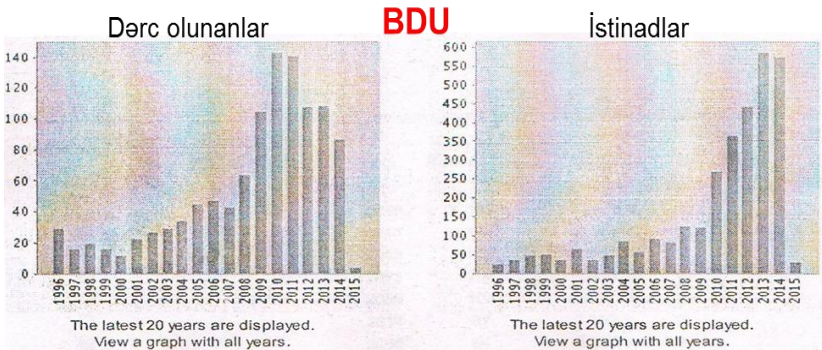
Son 10 ildə dərc olunan məqalələrdən 382-si Cənubi Azərbaycan adreslidir.

4. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin hər il dərc olunan məqalələrinin sayı (1221)

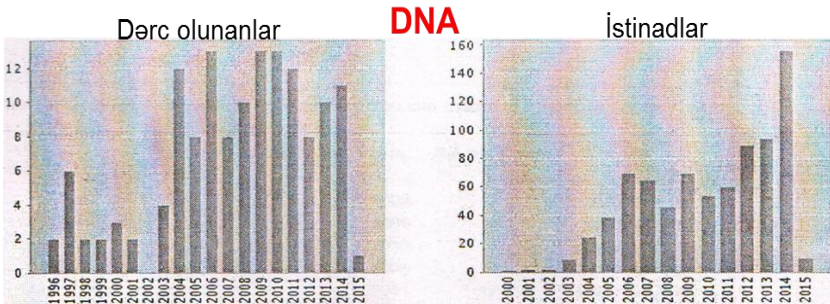
Son 10 ildə dərc olunan məqalələrdən 382-si Cənubi Azərbaycan adreslidir.

5. 3 aparıcı ali məktəblərdəki son 20 ildəki vəziyyət

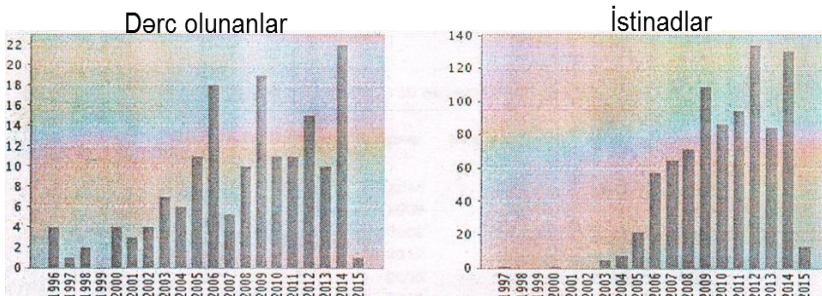

- 2010-2014-cü illərdə dərc olunanların sayı 56 ədəd azalıb: 143 → 87

- İstiqamətlər:
 - riyaziyyat
 - multidissiplinar
 - fiziki kimya
 - kimya
 - fizika
 - biologiya

- 11 məqalə 2014-cü ildə
- İstiqamətlər:
 - fiziki kimya
 - kompüter elmləri
 - termodinamika
 - avtomatlaşdırma

- 22 məqalə 2014-cü ildə
- İstiqamətlər:
 - fiziki kimya
 - mexanika
 - termodinamika

V hissə. Əqli mülkiyyətin keçmişi, bu günü və sabahı

1. ƏM-in keçmişinin və dəyişməz məqsədləri

- ❖ ƏM (müstəsna hüquqlar vasitəsilə) biliklərin və informasiyanın sərbəst istifadəsinə siyasi məhdudiyyət yaradır: xərclərin kompensasiyası, yaradıcıların həvəsləndirilməsi investisiyalar üçün iqtisadi stimulye və ideyanın tətbiqinə qədərki yolun təhlükəsizliyinin təmin edilməsi;
- ❖ ƏM-in etik əsasları («İnsan haqları haqqında» Konvensiyanın 27.2. maddəsi);

- ❖ ƏM-in bazarda haqqsız rəqabətə qarşı çıxması və bazar intizama dəstək verməsi.

2. ƏM-də bu günün dəyişiklikləri və tendensiyalar

- İnternetin əhatə dairəsinin genişlənməsi və ƏM obyektlərinin (xüsusən müəlliflik hüququ ilə qorunanların) qlobal şəbəkəyə miqrasiyası və kontentə çevrilməsi («İnternet for Things», «Bulud hesablamaları», Facebook, Twitter və s.);
- Əlçatımlığın, sosial və istehlakçı istifadənin xeyrinə dəyişən texnoloji üstünlük, presenti olmayan ƏMH pozulması, qlobal şəbəkədə hüquq sahibləri və istifadəçilər, hüquq sahibləri və internet-provayderləri arasındakı münaqişələr.

Bununla yanaşı

- ✓ Maddilikdən qeyri-maddiliyə iqtisadi keçid (20% maddi, 80% qeyri-maddi aktivlər);
- ✓ Bilik və texnologiyaların Qərbdən Şərqə geosiyasi keçidi (bilik yaradan tədqiqatlara investisiyaların payı Asiyada 1999-cu ildə - 24%, 2009-cu ildə - 32% və getdikcə artır);
- ✓ ƏM-in rəsmi dairələrdən (hökumət strukturlardan) qeyri-dövlət subyektlərinə siyasi keçidi (SOPA, PIPA, ACTA – qanun layihələrinin qəbul edilməməsi);
- ✓ ƏM-in dünyada bugünkü fəaliyyət konteksti onun yarandığı vaxtdan prinsipial olaraq fərqlənir, həm iqtisadiyyatda, həm cəmiyyətdə ƏM-in yerinin dəyişməsi onu biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın dominantına, rəqəmsal cəmiyyətin vacib alətinin və mədəni irsin təhlükəsizliyinin təminatçısı

olmasına, eyni dərəcədə ƏM-ə və onun roluna münasibətdə bizim düşüncə tərzimizin dəyişməsinə tələb edir.

✓ **Bununla bağlı işbirliyimizi gücləndirmək məqsədi ilə bir neçə təklif irəli sürmək istərdim:**

- EA ilə birgə əməkdaşlıqda «ƏM və müəlliflik hüququ nədir?» mövzusunda silsilə tədbirlərin keçirilməsi;

- Agentliyin nəzdindəki ƏMH Təminatı Mərkəzində ƏM üzrə biliklərin təkmilləşdirilməsi və sertifikatlaşması;

- EA çərçivəsində yaradılmış əsərlərin, hesabatların və s. MHA-də qeydiyyatdan keçirilməsi.

3. ƏM-in idarəçiliyində gözlənilən dəyişikliklər

- İnternet mədəniyyəti o dərəcədə artacaq ki, onun platformalarının ƏM-ə aid davranışa təsiri heç də hüquqdan az olmayacaq.
- ƏM obyektlərindən leqal, qanuni istifadə qeyri-leqal istifadəyə qədər asan olmalıdır.
- ƏM-ə (müəlliflik hüququna) yeni yanaşma istifadəni qadağan edən funksiyanın sərbəst istifadə funksiyası ilə (qonorar ödəməklə) əvəzləməlidir.
- Rəqəmsal dövrün yaratdığı fayl-kontent həm əsas məhsul, həm də rəqəmsal iqtisadiyyatın mənbəyinə çevrilir, eynilə rəqəmsal fayl kimi – bu həm texnologiyadır, həm də istehsal yeri
- Çağırışlara ƏM-in idarə olunmasında adekvat cavab: hüquq, infrastruktur, mədəniyyətdə

dəyişikliklər, institusional əməkdaşlıq və yeni biznes-modelləri əsasında birləşməsindən ibarət olacaq.

- «Müəllif hüququnun məqsədi – biznesin korporativ maraqlarının həvəsləndirilməsində deyil, mədəni dinamizmə yardım etməkdədir» (F.Qarri).

